e*forum

Píše Luboš Merhaut

(E*forum, 12. 02. 2014)

Knihu **Literární dandysmus 19. století ve Francii** z francouzštiny (Le dandysme littéraire en France au XIXe siècle, Orléans, Paradigme 2010) přeložila Alena Lhotová a vydalo nakladatelství Karolinum (2013). Napsala ji německá literární historička **Karin Beckerová**, která působí v rámci romanistického semináře na univerzitě v Münsteru a věnuje se francouzské a italské literatuře v dosti širokém časovém rozpětí – od středověku do současnosti. Umožňuje to, resp. podmiňuje její kulturologicky rozvolněný a interdisciplinárně otevřený přístup, projevující se mimo jiné studiem tzv. mentalit (např. gastronomie či počasí v literárních dílech). I s touto výbavou se v nerozsáhlé studii zaměřila na dandysmus jako „nejenom společensko-historický fenomén, ale také umělecký literární proud“ (s. 11).

Beckerová nejprve široce vymezuje – s oporou jak v pracích klasických (Barbey d’Aurevilly, Baudelaire), tak novějších (mj. Coblenceová) – ústřední pojem: jako kult jedinečnosti s rysy individualismu, nekonformního exhibicionismu, výjimečnosti, estetizace každodenního života a životního stylu, masky, kalkulace, sebestylizace, impertinence atd. Zaznamenává stručně dějiny pojmu „dandy“ a se smyslem pro názornost rekapituluje možnosti jeho aplikace v různých rovinách, neboť „existuje zásadní rozdíl mezi ‚historickým‘, ‚reálným‘, ‚prožívaným‘ či ‚empirickým‘ dandysmem a dandysmem ‚literárním‘, ‚uměleckým‘, ‚románovým‘ či ‚imaginárním‘. Mezi oběma variantami se v literatuře občas vyskytne i dandysmus ‚mytický‘, ‚teoretický‘, ‚ideální‘ nebo ‚věčný‘ jakožto abstraktní konstrukt, jehož ovšem ani historičtí dandyové, ani jejich literární bratři nemohli dosáhnout“ (s. 18). Na tomto základu pak autorka deklaruje svůj záměr: „prostudovat jak vznik, tak i vývoj literárního diskurzu o dandysmu od počátku až do konce století“, sledovat „hlavní rysy proudu, jejž Barbey d’Aurevilly nazval ‚dandysmus v literatuře‘ a Baudelaire ‚dandysmus v písemnictví‘ či ‚literární dandysmus‘, se pokusíme popsat na následujících stranách. V zájmu lepší orientace v historickém kontextu diskurzu uvedeme texty do společenských a myšlenkových souvislostí daného období. Jednak probereme jejich vztah k ‚historickému‘ dandysmu, jednak autorská literární díla porovnáváme s životními osudy jejich tvůrců“ (s. 18).

Přes citované zpřesnění tematického záběru knihy, ovšem v souladu s předsevzetím postupovat chronologicky a zachytit jak kontinuitu, tak „zlomové body“ procesu proměn dandysmu, resp. dandysmů, autorka vykládá svou látku v podstatě tradičně. Existující „materiál“ je navíc omezený, nutně se tedy v četných pracích o dandysmu, které vyšly především francouzsky a anglicky, opakuje (v tomto smyslu lze snad porozumět formulaci o trochu záhadném „diskurzu o dandysmu“). Jako v podstatě

všichni autoři přehledových prací na toto téma i Beckerová, byť soustředěna na francouzskou literaturu 19. století, musí začít anglickými kořeny (G. B. Brummel /Brummell/, G. G. Byron), přes Alfreda d'Orsay se pak dostává k různým formám dandysmu ve Francii, k pojednáním Julese Barbey d'Aurevillyho a Charlese Baudelaira (jejich obligátní citace ostatně rovněž rámují text její knihy, i když na konci v doprovodu Rolanda Barthese a Marcela Prousta). Pozoruhodně přitom srovnává původní rozvrhy jejich rozprav a posléze i výsledné teoretické koncepce; snaha konfrontovat dandyovské obrazy, výkony a jejich předobrazy a inspirace na solidním biografickém podkladu je pro knihu příznačná (sklon ztotožňovat reálné a literární osobnosti se tu projevuje spíše výjimečně). V dalších kapitolách defilují zvláště jména F.-A.-R. de Chateaubriand, Alfred de Musset, Eugène Sue a románové postavy Stendhalovy a Balzacovy; dekadentní dandysmus a estetismus reprezentují Robert de Montesquiou, J.-K. Huysmans a Auguste de Villiers de l'Isle-Adam, „vrchol a úpadek" dandysmu pak Oscar Wilde; „nostalgie a kritika" dandysmu je nalézána u Marcela Prousta.

Stále přitažlivý fenomén je v českém kontextu připomínán zejména v souvislosti s dekadencí a s výjimečností Arthura Breiského, esejisty poučeného o tématu i mystifikujícího, z novějších prací je vlivným a vlastně i ojedinělým překlad monografie Françoise Coblenceové Dandysmus. Povinnost pochybnosti (přel. Klára Vávrová a Lubomír Martínek /nikoli Matoušek, jak opakovaně uvádí redakčně doplněné poznámky v knize Beckerové/, Prostor 2003). Oproti její důsažnosti a analytickému ladění se publikace Literární dandysmus 19. století ve Francii vyznačuje spíše popisností, přehledovým a shrnujícím zacílením. Zřetelný a logicky vystavěný výklad jako by byl určen nejspíše pedagogickému účelu (což platí i pro překlad do češtiny), představuje vlastně ustálené, konsenzuální vědomí a pojetí zaznamenaných otázek, v tomto smyslu vskutku diskursivní psaní. Zároveň však důraz Karin Beckerové na vztah dandysmu „společenského" a „literárního" přináší některé dílčí postřehy, úsilí o postižení vzájemné spojitosti sociálních, uměleckých a teoretizujících oblastí či perspektiv přece jen může otevírat oživující možnosti.

www.ipsl.cz